

נר לשולחן שבת

פרשת מקץ

גליון 850 תשפ"ד

אחד מי יודע בפרשה?

איש אחד, שני בנים, שלשה ימי מאסר,
ארבע מזבנים למילה, המש ידות,
בגדי שיש והרבה שבע... ("נר")

"ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים" - ויקח מאתם את שמעון ויאסר אותו.
עדיין אקמואל! מעניני הזמן והפרשה: בית סוהר וגדולי ישראל.
בעזרתו יתברך נזכה ל"וירצוהו מן הבור". (מ"א י"ד)

בעל המעשה הבא הר"ר מרדכי חנוין היה חסיד חב"ד, בעל בטחון
ומסירות נפש עצומה. שלש פעמים נאסר בחייו, ושהה בכלא
הסובייטי ובמחנות עבודה בסיביר עשרים ואחד שנה!!!
את המעשה סיפר בבית המדרש של האדמו"ר ממכונבוקה בבני ברק,
אחר תפילת שחרית, בעת שתיית "לחיים" ביארציט של אמו,
כשכל העת זולגות דמעות מעיניו.

בהתקרב ימי החנוכה, בגלות הקפואה בסיביר, נאספנו קבוצת
בחורים, אסירים יהודים, לטכס עצה, כיצד נקיים את מצות
הדלקת נרות חנוכה. אחד הציע להשתמש במרגרינה כשמן
למאור, השני הציע לתלוש מהבגדים חוטים שימשו
כפתילות, מישהו הצליח לארגן כלי איכשהו.

הגיע ליל ראשון של חנוכה, ור' מרדכי שהיה המבוגר בקבוצה
כובד לברך ולהדליק את הנרות. עוד הוא מיטיב את הנרות,
וקבוצת שומרי המחנה ובראשם קצין הנ.ק.ו.ד. פרצה את
הדלת, ובמהלומות לקחו את הצעירים לצינוק אפל.

משם גררו אותם למשפט, המשפט היה למעשה הצגה
מבויימת... השופט הקריא את הסעיפים בהם הואשמו: קשירת
קשר קונטרבולוציוני - תכנון מרד, סיוע לאויב - הדלקת אורות
על מנת לסייע לאויב לגלות את מקום המצאם...

השופט סיים את ההקראה באומרו כי פסק הדין על עבירות אלו
הוא עונש מוות! ושאל: 'האם תוכלו להצדיק את מעשיכם?'

ר' מרדכי שהיה המבוגר שבחבורה פרץ בבכי, הוא ידע כי לא
רק גורלו מונח על כף המאזניים, אלא גורלם של כל חבריו.

"גש הנה", ציווה השופט. ר' מרדכי התקרב לדוכן, וזה החל
לשואלו על בני משפחתו, שמותם ועיסוקם.

כשסיים השופט לתחקרו, קם ממקומו והחל להסתובב אנה
ואנה באולם בית המשפט. 'מה יש לך לומר להגנתך?'

ר' מרדכי חנזין אזר עוז: "יהודים אנו, ואת הנרות הדלקנו כדי
לקיים מצוות הדלקת נרות חנוכה, וזו הסיבה היחידה בגינה
התאספנו יחד."

"נרות חנוכה הדלקתם?! נרות חנוכה הדלקתם?! קולו של
השופט היה מלא תדהמה: 'מה אתה אומר, נרות חנוכה' חזר
ושילש תמיהתו... התרגשות רבה היתה נסוכה על פניו.

כעבור רגע סימן השופט לשני החיילים שהיו נוכחים לצאת
ולהמתין בחוץ. המשיך השופט ואמר: "אם נרות חנוכה
הדלקתם, הנה אראה לך איך באמת מדליקים נרות חנוכה!"

הדליק את העששית שעמדה על שולחנו, והחל לשרוף בזה
אחר זה את כל כתבי האשמה שהיו מונחים על שולחנו... ידיו
רעדו והוא מיהר... "הנה כך מדליקים נרות חנוכה, רואה אתה."

לאחר מכן נטל את האפר, והשליכו החוצה דרך החלון, הרוח
הסיבירית החורפית לא הותירה מהם שריד.

אז לחץ השופט על כפתור הצלצול בשולחנו, הדלת נפתחה
והחיילים נכנסו חזרה. "קחו את כל העצורים" הורה בטון
סמכותי "ופזרו אותם בכל מחנה שתמצאו לנכון, העיקר שלא
יפגשו זה את זה, אויבים נבזים הם, אל תירו בהם, כי הם לא
שווים אפילו כדור..."

לאחר שהחיילים יצאו החוצה, נענה השופט ואמר לנאשמים:
"יהודי אני, על כן מבקש אני מכם לספר לדורות הבאים איך
מדליקים נרות חנוכה!"
(ספורו של חג" - חנוכה)

"מרגלים אתם" - בכוונה ובחכמה יוסף אמר להם זאת, כדי שהם
לא יבררו ממתי הוא מולך במצרים, מהיכן הגיע ושאר הפרטים
וכך יזהו אותו כיוסף אחיהם. כך הם לא יוכלו לחקור ולדרוש
אחריו, כדי שלא יחשבו למרגלים.
(פה קודש מ"ב ט)

שואלים העולם, איך יוסף אומר "ואם לא חי פרעה כי מרגלים
אתם", וכי יוסף הצדיק כפוי טובה, שהיה נשבע בחיי פרעה על
שקר, אחרי שכל כך היטיב עימו!?

ויש לפרש שבאמת לא נשבע לשקר, כי נוטריקון 'מרגלים'
מזרע רחל גנבתם לאורחת ישמעאלים מכרתם רמז בזה יוסף
את המעשה אשר עשו, והוא רמז נכון.
(גן רוה" מ"ב ט)

מעשה בעילוי מטווריג, הגאון רבי אברהם אהרן בורשטיין
שישב בביתו באישון לילה ועסק בתורה. הימים היו ימי מלחמת
העולם הראשונה, חיילים רוסיים ראו את אור הנרות וחשדו בו
כמרגל המאותת לאויב הגרמני. נכנסו והודיעו שכן מוות הוא
ולקחוהו אל הגרדום. בינתים כלאוהו במרתף.

כאשר נשאל אם להביא לו אוכל. השיב ברוגע: "הביאו לי
רמב"ם ושתי חלות לכבוד שבת".
(הרב מפוניבז' ח"ב)

רבי ישראל ברונא, מגדולי פוסקי אשכנז, כיהן בשלושים שנה
על כס רבנות רגנשבורג, הושלך פעמיים לכלא

הפעם הראשונה היתה כאשר קיסר גרמניה פרידריך השלישי
חזר מרומא עם התואר "מגן האימפריה הרומית גרמנית".
משמעות הדבר שהיהודים הינם עבדי הקיסר. הוא הטיל מס
כבד בשיעור שליש מרכושו של כל יהודי לטובת אוצר המלוכה.
היהודים המסכנים פנו אל המושל, הנסיך לודוויג, שגם הוא
ראה את היהודים שלו כרכושו הפרטי. הוא ציווה על ראש העיר
של רגנשבורג שלא להניח לקיסר לשדוד את היהודים "שלו".

הקיסר שלא וויתר על מקור הכנסה זה איים על הסרבנים
בעונש כבד ושלח חיילים לאסור את רבי ישראל ברונא, כדי
לאלצו להכריז על חרם על כל יהודי שלא ישלם את המס.
המעצר היה קצר, כעבור שלשה עשר ימים שוחרר רבינו, רק
אחרי שנתן ערבות מספקת.

"אמסרו אותי למלכות על גופי וממוני, ותפס אותי המלכות י"ג ימים
במגדל עד שהעמדת ערבות על גופי וממוני... ומרוד אני ולבי כל עמי".

עשרים שנה אחר כך, יהודי מומר בשם הנס ווגל העליל על רבי
ישראל ברונא כי רצח ילד נוצרי כדי להשתמש בדמו למצות
בפסח. מהר"י ברונא נעצר. הפעם הבישוף העירוני דרש לדונו
למוות. אלא שראש העיר פחד לפגוע ברב, פן יעורר את חמת
הקיסר שהיה מעוניין בשלומו של הרב, האמין שבאמצעותו
יגבה את מיסיו.

ראש העיר ביקש להוציאו לחופשי, אלא שהמציאות היתה
קשה ולא פשוטה. ההמון הנוצרי המוסת דרש את דמו של הרב,
ואם היה משחררו יופקר דמו, הם בוודאי ירצחוהו נפש.

כדי להגן עליו מזעם האספסוף כלאוהו במבצר בית הסוהר
העירוני של רגנשבורג. בינתים, היהודים שלחו שתדלנים אל
הקיסר ואל מלך בוהמיה, שיתערבו בפרשה, למען יצילו את
חייו של רבינו החף מפשע.

רבי אליהו הכהן, ה"שבת מוסר", סיפר בשבת אביו רבי אברהם שלמה הכהן, מהכמי איזמיר

אחד הדברים שבלטו אצל אביו היתה מצות פדיון שבויים, קיים אותה בכל ההידורים, חש בכאבם של הנמקים בכלא. הוא ידע שהזמן הקשה ביותר לאסיר להתמודד עם מצבו הוא יום השבת, בה כל בני המשפחה יושבים לסעודה ואור נרות השבת וקדושתה אופפת את כולם. חשב, מה יוכל לפעול.

עלה רעיון בלבו. הוא פנה אל מנהל בית הסוהר באיזמיר, ביקש ממנו לשחרר את האסירים היהודיים, שישבתו את יום השבת בביתם ומיד במוצאי שבת ישובו אל כלאם, תמורת תשלום יפה, ולבטחון שהם יחזרו אל הכלא הוא יפקיד ערבון נכבד.

רק אחרי שהגיעה פקודה קיסרית מפורשת נאלצו שלטונות העיר לחקור את פרשת הרצח לעומקה. לגלות את הרוצח האמיתי, כדי שיוכלו לשחרר את מהר"י ברונא. כי כאשר כולם ידעו שהוא חף מפשע, שוב לא תהיה סכנה לחייו.

למרבה התדהמה, החקירות העלו כי האשם היה לא אחר מאשר המומר הנס ווגל בעצמו... שניסה בדרך זו לטפול אשמה על הרב והיהודים שהיו שנואים עליו. הוא נעצר ונידון לגזר דין מוות בשריפה, שבוצע אחרי שאושר על ידי הקיסר בעצמו.

אחר כל הדברים האלה הסכימו השלטונות לשחרר את רבי ישראל ברונא, בתנאי שיחתום על כתב כי אינו עומד לתבוע כסף על הצער והיסורים שהסבו לו מעניו בכלא...

(מהר"י ברונא השתחרר מהכלא בשנת ר"ד בגיל ע"ד ונפטר שש שנים אח"כ בשנת ר"ם 1480)

מתורתו של מהר"י ברונא בהלכות הנוכה

המדליק בנרות של שעווה נכון לקבוע כל אחד גבוה מחברו, על דרך מעלין בקודש ולא מורדין! (ש"ת מהר"י ברונא ל"ט)

אדם שיוצא לדרך בחנוכה ואשתו מדליקה בביתו יכוון שלא לצאת בהדלקתה ואז יהיה חייב בהדלקה וברכה, שהמכוון שלא לצאת אינו יוצא. כמו שמצינו 'עשרה עושים מצוה ואחד מברך לכולם', ואפילו הכי מעשים בכל יום, שכל אחד מברך על טליתו בבית הכנסת ואינו רוצה בברכת חברו וכן עושים בלולב.

החבר אייזיק לוי כשהיה בביתו לא קנה שעווה לנר חנוכה. שאלתיו, למה? ואמר שמדליקים עליו בביתו, ותמהתי עליו, שיכוון שלא לצאת. והוא השיב לי, שציווה לאשתו להדליק עליו כדי להרוויח מעותיו ולבטל הטורה.

ולא סגי לי בתשובתו, שכמו שנוהגים להוסיף עליות בשמחת תורה ובשמחת נישואין ולא חששו בזה לברכה שאינה צריכה, כי לכבוד התורה והמצוה אין לחוש. (ש"ת 1)

במשך השנים גזרו בהרבה מקהילות אשכנז, שלא לשחק שום שחוק קוביה וקלפים כל השנה, חוץ מהנוכה ופורים... בוורמייזא היה חרם שלא לשחק שום שחוק, חוץ משחמט. רק בחנוכה הותר לשחק, מתחילת ליל ראשון עד אחר היום השמיני של חנוכה. (האריזו בגר תשס"ו)

נשאל מהר"י ברונא, עד מתי תוקף ההיתר לשחק בחנוכה, האם גם הלילה של מוצאי "זאת חנוכה" בכלל ההיתר?

והשיב להיתר: "קהל שעשו תקנה שלא לשחוק, חוץ מימים שלא אומרים בהם תחנון וימי החנוכה שבהם מותר לשחק.

ושאלו את מהר"י מרפרוק על הלילה של מוצאי "זאת חנוכה". והתיר להם לשחוק, שלא הגיע לכלל איסור, ולא חלה התקנה כי עדיין לא הגיע הזמן שאומרים תחנון". (ש"ת מהר"י ברונא קל"ו)

עולה מדבריו כי השנה יהיה מותר לשחק בוורמייזא ושאר קהילות אף במוצאי שבת פרשת מקץ, שהרי עדיין לא הגיע הזמן שאומרים תחנון... (נ"ר)

כך תמידים כסדרן, מדי יום שישי היה מגיע למפקד הכלא ונותן בידו ערבון. אכן לפעמים ארע כי אסיר אמר טובה הארץ מאד, למה אשוב אל מקום צחנה ועיפוש והיה בורח... במקרים אלו רבי אברהם שלמה היה מפסיד את כספו, אבל גם זה לא הרתיעו. באחד מימי שישי הגיע רבי אברהם שלמה לבית הסוהר, אלא שלא היה בידו מספיק כסף לערבון כדי לשחרר את האסיר. מה עושים? פנה לסוהר הראשי והציע הצעה מפתיעה, שחרר את היהודי לביתו ובתורת ערבון אני אכנס במקומו לכלא.

יצא לו האסיר שמח וטוב לב אל ביתו. בדרכו פגש במכיריו וסיפר להם על גדולתו של רבי אברהם שלמה האיתמרי, מסירות נפשו למצוה נשגבה זו.

משנודע הדבר, נעשתה העיר כמרוקחה. מיד אנשי חסד פעלו להוציא את רבי אברהם שלמה מבית הסוהר. כך באותה שבת כולם שבתו את השבת בביתם. (עפ"י "אסורי המלך" ח"ב)

מזוזה בבית הסוהר: קהל שהיה להם בית האסורים והושיבו שם יהודי בתורת קנס לכמה חודשים, עליו לקבוע מזוזה, כי דירה בעל כורחו שמה דירה. (תשובת "שער אפרים" פ"ג הביאו פ"ת ש"י"ד רפ"ו א')

אך אחרונים רבים פוטרם אסיר ממזוזה. מפני שאינו דירת כבוד. ("בית הלל" ש"ת) בית סוהר עיקרו לדירת עראי. (ברכ"י ש"ת) אין זו דירתו, שהרי מעבירים אותו מחדר לחדר כרצונם. ("חיים שאל" ח"ב כ"ב) בתי האסורים של הממשלה פטורים ממזוזה. ("ערוך השולחן" ש"ת)

כהן גדול בבית הסוהר...

בכל שערי העזרה לא היה מזוזה חוץ משערי ניקנור, שם הולכים ללשכת פרהדרין, שהיה בה בית דירה לכהן גדול, קבעו מזוזה מחשש שמא יאמרו שכהן גדול בבית האסורים. (יומא י')

נסיים בדברי ה"חפץ חיים": אצל יוסף נאמר "ויריצוהו מן הבור", כאשר הגיע הזמן לא המתין הקב"ה אפילו רגע - "ויריצוהו", גם עם ישראל יהיה כאשר תגיע העת, ככתוב "כעב תעופינה!" (שיחות הח"ח)